

כך לחמה „עכו“

אנשי הצוות של האניה העברית מתארים את הקרב בנמל ביזרטה

מאת סופרנו רפאל ברוזנשטיין.

טכנים ומקלות

גדוע מזה היה מצבו של גוזף מוס מברוקלין חייל מח"ל לשעבר שירד יחד עם העוזר לטבח לקצה אחר של העיר. מוס מספר: „לבוש הייתי בגדים אזרחיים ונכנסתי למשרד דואר על מנת לקנות שם כמה גליות. הרגשתי באדם שחום פנים העוקב אחרי. לבסוף ניגש אלי הלה, הסיט את דש בגדו והצביע על סמל הבולשת הצמוד אליו, ובקשני בצרפתית כסורסת לשוב מיד לאניה. בדרך נתקלתי בהמון ערבי שהיה מזוין בסכינים ובמקלות. בגדי נקרעו, משקפי חברי נשברו, ומוכים עד זוב דם נמלטנו בשארית כוחנו ממות בטוח...“

על הקרב המכריע בין „עכו“ ובזרטה ספר לסופרנו משה לויט, ימאי ישראלי ותיק ששרת ב„קוממיות“, ב„גלילה“, ב„ארצה“ ובחיל הים. בנמל ביזרטה אין כמעט מחסנים וכל הנמל כולו הוא למעשה רחבה פתוחה אחת -- מספר לויט, -- „היינו על הסיפון כשצעקות רמות הגיעו מאצל הרציף -- וראיתי כיצד שטח הנמל מתמלא מרגע לרגע בהמונים המתכוננים לפרוץ אל האניה. תחילה ניסו מספר שוטרים מקומיים לעצור בעד ההמון, אך משקצרה ידם נסוגו אחור. וההמונים החלו להתקדם לעבר הספינה. הם היו רחוקים בסך הכל רק כשלושה מטרים מ„עכו“.

אבנים ומכונות ירייה

ברחבה היו לפחות כ-3000 איש, מיללים, מגדפים והמסוכן מכל: מיידים אבנים בספינה. בראש אחד מן הצוות צץ רעיון מקורי והוא החל לצעוק בקול גדול כשבידו צינור ביוב ארוך: „פי ענדנא מאטרי ליוס!“ (יש לנו מכונת ירייה!) לרגע נסוג ההמון, אך „משהמאטרי ליוס“ לא החל לקצור את קצירו, חזרו והסתערו על הספינה. בינתיים וההמונים המוסתים לא פסקו מזרועים בסמטאות המוליכות לנמל. מטר האבנים גבר והלך, הקצין הראשי של האניה קבל אבן בלסתו, אחרים נפצעו בחלקי גוף אחרים.

היו מן ההמון שניסו לזרוק סולמות חבלים אל הספינה אך אלה היו קצרים מדי, מול הוא, כי לא עלה בדעת ההמון לשפוך נפט, או לזרוק לפידי אש על „עכו“ הטעונה מטעני עץ וחמרים חיימים. אומר לויט -- „אזי היינו לבטח אבודים!“

החבלים נחתכים

בינתיים התקדמה קבוצה מבין המלחים תחת חפוי קרשי עץ אל הדפנות במטרה לקצץ את חבלי הספינה הקושרים אותה לחוף, כדי שתוכל לנוע -- אפס ההמון חסך מהצוות עבודה הרח סכנות זו -- כי ברוב חמתם חתכו בעצמם את העבותות...“

משהחלה „עכו“ לזוז וההמון ראה כיצד טרפו הולך ונמלט מידיו, התנפל בחמת זעם על מכונת „רינו“ חדשה של סוכן אניה שעמדה ליד הרציף, שברו את חלונותיה, חתכו את צמיגיה וזרקו המימה. אגב, מלחי „עכו“ מספרים כי אחד הדברים שעורר את חמתם של תושבי ביזרטה עד כדי שגעון -- היתה קריאתו של רב המלחים יעקב פינקלשטין שהיה יוצא מדי פעם בעת הקרב ומתנגב לסיפון ומשם מצביע על הדגל החכול לבן המתנפף ברום התורן כשהוא צועק בערבית: „הביטו היטב אל הדגל הזה, בני כלבים, הוא עוד יתנפף פה פעם!“

הצוות מכריז שביתה

אט, אט, „ובזחילה“ יצא „עכו“ את שטח נמל ביזרטה כשההמון ממשיך לזרוק אבנים... לתוך המים. רב החובל של הספינה איש הסדר והמשמעת. לפניו מפקד אנית משחית בספרד הריפובליקנית „שו“ כה“ לפסק דין מות שלא בפניו, ושהביא ארצה את אנית המעפילים „פאן יורק“ -- החליט כי אין טעם לסכן את כל הספינה ולחכות לשבעת הנעדרים. סבור היה כי באם ניצלו מידי ההמון ימצאו השלטונות הצרפתיים דרך להעבירם למרסייל, אך צוות האניה התנגד לדעה זו בכל תוקף והודיע כי לא יפעיל את המכונות עד שיעשו המאמצים להחזרת הנעדרים. לאחר שעתים של ציפיה וחרדה לחייהם של שבעת הנשארם על החוף הופיעה ליד הספינה סירת משטרה צרפתית ועליה שבעת חברי הצוות -- בריאים ושלמים. והאניה „עכו“ -- „צהלה ושמחה“...

לאחר מסע של 4 ימים הגיעה „עכו“ לנמל חיפה כשהיא מביאה אתה מטען של מכונות חקלאיות, צינורות אבק, וחמרים חיימים. בעוד ימים מספר תחזור „עכו“ ותפליג במסלולה הקבוע -- קו ישראל אמריקה.

„כשיצאנו את הארץ על מנת להשיט את „עכו“ מקנדה לישראל לא עלה בדעת איש מאתנו כי עתידים אנו להביא את מלחמת העצמאות עד לחופי טוניס“ -- סח לי דויד מלר, מאנשי צוות „עכו“ שהגיעה בימים אלה „פצועה“ מעט אך מנצחת לנמל חיפה. „היה זה קרב ממש“, אומר מלר, „קרב לחיים ולמות. אך עמדנו בנסיון“ -- „המשלט“ נשאר בידנו. ואת הספינה לא נטשנו...“

„התחלה דה'לוקס“

תחילת המסע שקטה היתה ורגילה. שתי עשרות בחורים מבני הארץ הוטסו לפני כחודשיים -- להאליפאס שבקנדה על מנת להביא משם ארצה את הספינה „ואנובר קאונטי“ העתידה להיקרא „עכו“ ולהלך בקו חברת הספינות „ישראל-אמריקה“. מחמת תקלות בלתי צפויות מראש פיגרה הספינה אחר תכנית המסעות שתוכננה עבורה ב-4 ימים, „ונתקעה“ ימים מיותרים בנמל האליפאס. רביהחובל של הספינה, איסטון סטיו, ספרדי ריפובילקאי, קבע את מועד ההפלגה לליל הפסח. הבחורים שהוזמנו לאתו ערב עיי המשפחות היהודיות במקום להסב „לסדר“ רטנו ורגזו כשקיבלו לפתע פקודה לארוץ את חפציהם ולעלות לספינה. אותו לילה התחוללה בהאליפאס סערת שלג כבדה, ואנשי הצוות הוכרחו לעבוד עד לפנות בוקר בקור חודר עצמות כדי לחזק את מעגני הספינה. „התחלה דה'לוקס“, הפסיר בובי הפטימיסט כשהוא מתכרבל במעילו הבלוי -- „היה צרות!“

הצרות מתחילות

לאחר יומיים נסיעה החלו „הצרות“ -- מיכלי המים חלו לפתע ב„נזלת“ ול„עכו“ נשקפה סכנה להישאר ללא טיפת מים לשתייה ולרחצה. היה הכרח מידי לחדש את מלאי המים החיים. הוחלט להפנות את הספינה לנמל הקרוב ביותר -- ביזרטה. בגלל מחלתו האנושה של אלחטאי הספינה, צעיר בשם צירלי מניוירוק (שהושאר, אגב, בבית החולים של הצי הצרפתי בבזרטה) לא יכלה הספינה להתקשר עם ביזרטה ואותה בסימנים לאניה נורווגית שעברה בקרבת מקום להודיע על בוא „עכו“ ולהכין להם מקום ליד המזח.

לפנות ערב הגיע „עכו“ לנמל ביזרטה. אפשר והיה זה אי פעם נמל משוכלל וטוב, אפס עתה, בעטיין של הפצצות „הליברייטורים“ האמריקאים בש" גות מלחמת העולם השנייה -- ירד ערכו מאד, והספינות ממעטות בדרך כלל לבקר בו. כך שכל ספינה הנכנסת לנמל ביזרטה מפנה אליה את תשומת לב החושבים.

„הצוות השתעמם“

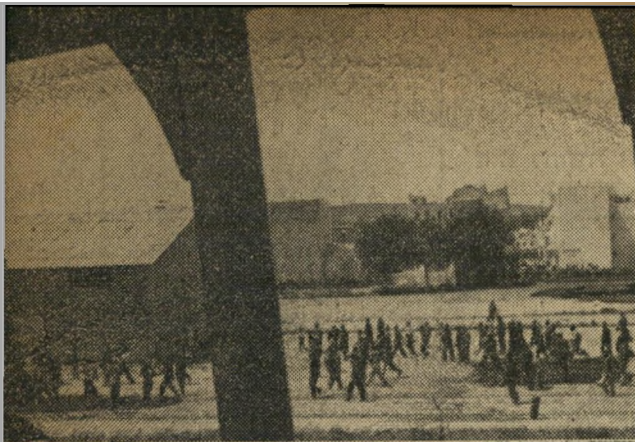
לפי חשבונו של רב החובל היה בכוח צינורות המים של ביזרטה להזרים במשך 8 שעות את 250 טון המים להם נזקקה „עכו“. אולם דומה כי יכולת הצינורות קטנה יותר, ושבעה עשר מאנשי הצוות, שהחלו להשתעמם „במדיות“ הסיפון בהילוך אנה ואנה -- ירדו לחוף, על אף איסורו של רב החובל, כפתח הנמל לא שאל איש לתעודותיהם וללא הפרעה נכנסו העירה. אך משלא מצאו עניין לענות בו עלו תשעה מהם וחזרו לספינה.

רמי זולברג מבתיים, בוגר בית הספר הימי בחיפה, שהיה בין הנשארם על החוף מספר: „הלכנו בלווית מורה דרך ערבי לחפש בית קפה לשתות משוה. ביזרטה זו, אומר הוא, „מחולקת לשנים, חציה „קסבה“ רווית ריחות עיפוש וזרועת ערמות אשפה וסיאוב. וחציה -- „אירופית“ בתים לבנים, רחובות רחבי מדרכות ומכוניות מהודרות -- משום מה הזכיר לי חלק זה של העיר את תפת-תקוה...“

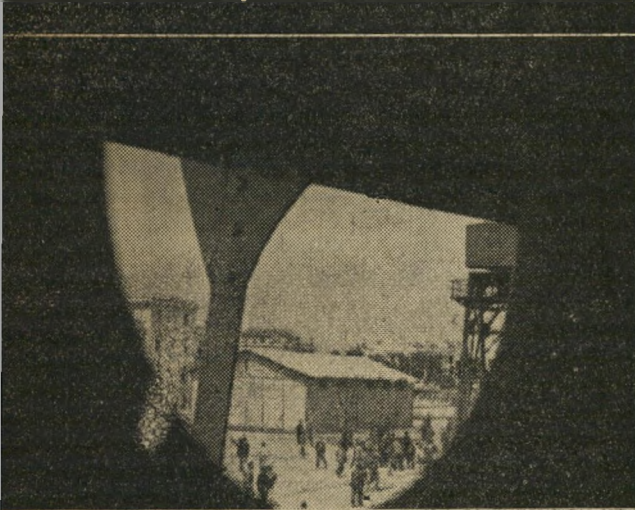
לבושים היינו כקיבוניקים -- חכנסי עבודה, גופיות, וסנדלים, אך איש לא שם לב אלינו. גם השפה העברית שבפינו לא עוררה כל תשומת לב מיוחדת. מי אלה? נשאל מורה הדרך הערבי פעמים מספר -- אמריקאי! השיב ללא היסוס...“

לפתע: תנועה חשודה

סוף סוף מצאנו איזה בית קפה מונח עד כדי אימה -- בקשנו בירה, ובעל המקום הגיש לנו „לימונד קר“, חם כמו תה פושר... לפתע התחלנו מרגישים בתנועה חשודה בחוף. שמענו לחישות, קללות, וקולות צרודים חזורים בלי הרף על המלה הידועה לנו היטב: יאהוד! בעל בית הקפה הכניסנו מיד לדירתו הפרטית שמאחורי הבית -- מדוע עשה זאת אין אני מבין עד היום. הקולות גברו והלכו, אבנים נזרקו בדלת. חשבנו כי אנו אבודים, אולם נראה שבעל בית הקפה הספיק לטלן למשטרה כי במקום הופיעו קפטן צרפתי בלווית 7 חיילי קומנדו שהובילנו לחנת המשטרה הקרובה.

ההמון הערבי מתאסף בשטח הנמל

מבער לאשנב האניה: ההכנות להתקפו

ה„שבאב“ ניתק את החבלים. האניה מתרחקת מן ההמון

ההמון ביקש פורקן להתרגשותו וזר הימה את מכוניתו של סוכו אניות ז